

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/70/2005

JAKIEJ PARTII POLACY POTRZEBUJĄ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ 2005

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
22 października 2004 roku

Tylko niespełna połowa uprawnionych do głosowania deklaruje pewny udział w wyborach parlamentarnych, gdyby odbywały się one już teraz (w marcu 48%, w kwietniu 47%)¹. Z doświadczenia wiemy, że rzeczywisty udział w wyborach jest znacznie niższy od deklarowanego. Około jednej czwartej zadeklarowanych uczestników wyborów nie potrafi określić, na którą partię ewentualnie by głosowało, co - jeśli taki stan by się utrzymał - stawia pod znakiem zapytania ich udział w wyborach. W sumie tylko nieco ponad jedna trzecia uprawnionych do głosowania (w marcu 36%, w kwietniu 37%) ma sprecyzowane preferencje partyjne, pozostali zaś (czyli zdecydowana większość) z mniejszą lub większą pewnością odrzucają udział w wyborach lub nie potrafią się zdecydować, na kogo oddać swój głos. Deklaracje te potwierdzają, konstатовane także przy okazji innych badań, zbiorowe zniechęcenie Polaków do polityki, w tym uczestniczenia w procedurach demokratycznych. Jednak postawa ta może też być oznaką poczucia braku możliwości wyboru, zawężenia pola alternatyw politycznych, odczucia, że ostatecznie zawsze przychodzi głosować na tę samą, choć występującą w różnych konfiguracjach personalnych i organizacyjnych grupę polityków. Grupę - dodajmy - w znacznej mierze postrzeganą jako skompromitowana lub co najmniej zgrana politycznie².

Przed wydarzeniami związanymi ze śmiercią i pogrzebem Jana Pawła II zapytaliśmy Polaków o ich indywidualne odczucia dotyczące możliwości politycznego wyboru. Interesował nas również stosunek do pomysłów powoływania nowych ugrupowań politycznych, a także cel tych działań, czyli to, jakie - w przekonaniu Polaków - miałyby ewentualnie być te nowe partie.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (178) zrealizowano w dniach 4-7 marca 2005 roku na liczącej 1025 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków; sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (179), 1-2 i 9-10 kwietnia 2005 roku, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1100).

² Patrz komunikat CBOS „«Nie wierzę politykom» - przyczyny deklarowanej absencji wyborczej”, listopad 2004.

CZY MAMY NA KOGO GŁOSOWAĆ?

Ponad dwie piąte ogółu Polaków (43%) jest przekonanych, że w tegorocznych wyborach znajdzie ugrupowanie polityczne godne poparcia. Niemal taka sama grupa (41%) ma poczucie, że nie jest reprezentowana przez żadne z istniejących ugrupowań i uważa, że w najbliższych wyborach nie będzie miała na kogo głosować.

Poczucie ograniczonego wyboru dotyczy przede wszystkim osób, które nie zamierzają brać udziału w głosowaniu - ponad połowa z nich (58%) uzasadnia swoją absencję wyborczą poczuciem, że nie ma na kogo głosować. Wśród wyborców niezdecydowanych opinie są dokładnie podzielone - niemal tyle samo deklaruje, że będzie miało na kogo głosować, a jedynie nie jest jeszcze pewnych swej decyzji (33%), co sądzi, że żadne z istniejących ugrupowań nie spełnia ich oczekiwań i w związku z tym nie miałyby na kogo głosować (34%).

Wśród wyborców, którzy mają sprecyzowane sympatie partyjne, zdecydowana większość potwierdza, że będzie miała na kogo oddać swój głos. Najsilniej przekonani o tym są zadeklarowani wyborcy SdPi, w nieco mniejszym stopniu opinię tę podzielają zwolennicy LPR, PO, PiS, Samoobrony i PSL. Jeśli odpowiedź na to pytanie traktować jako miarę pewności głosowania, to można stwierdzić, że relatywnie najwięcej niepewnych wyborców

mają UP i SLD. Także więcej niż co piąty zwolennik UW jest zdania, że w tegorocznych wyborach nie będzie miał na kogo głosować.

Tabela 1

Potencjalne elektoraty	Czy niezależnie od Pana(i) decyzji o udziale w wyborach parlamentarnych ma Pan(i) poczucie, że w tegorocznych wyborach będzie Pan(i) miał(a) na kogo głosować czy też nie?		
	Będę miał(a) na kogo głosować	Nie będę miał(a) na kogo głosować	Trudno powiedzieć
	w procentach		
SdPI*	94	6	0
LPR	79	9	12
PO	79	19	2
PiS	78	16	6
Samobrona	77	17	6
PSL	76	16	8
UW*	71	21	8
SLD	69	27	4
UP*	60	33	7
Niezdecydowani, na kogo głosować	33	34	33
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	23	58	19

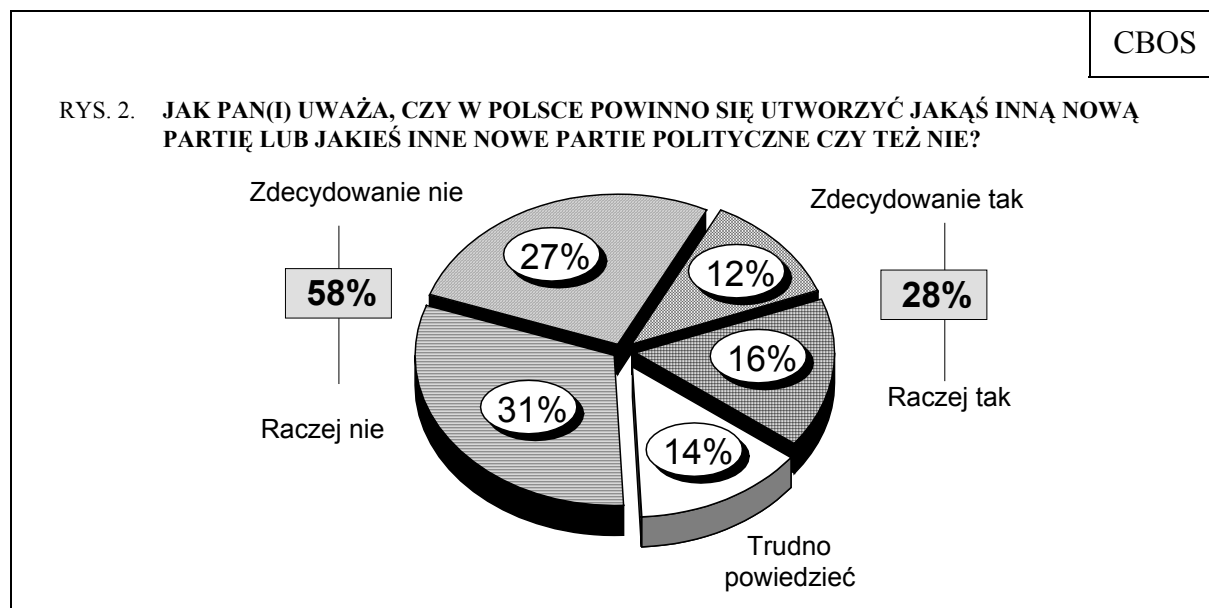
* Deklaracje dotyczące tych partii należy interpretować z ostrożnością ze względu na niewielką liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

Kwestia politycznego zróżnicowania poczucia możliwości wyboru nieco się krystalizuje, jeśli weźmiemy pod uwagę deklarowane poglądy polityczne. W obecnej rzeczywistości politycznej badani identyfikujący się z lewicą dużo częściej doświadczają poczucia braku możliwości wyboru niż ci, którzy utożsamiają się z prawicą. Potwierdza to dość powszechne przekonanie o kryzysie na lewicy - obecnie znaczna grupa jej zwolenników (43%) mimo, zdawałoby się, dużych możliwości wyboru (po lewej stronie sceny politycznej ciągle powstają nowe ugrupowania) żyje w przekonaniu, że tak naprawdę nie ma na kogo głosować. Większość sympatyków prawicy natomiast nie przeżywa tego rodzaju rozterek wyborczych. Jeszcze więcej osób przekonanych, że tak naprawdę nie ma na kogo głosować, można spotkać wśród tych, którzy deklarują centrowe poglądy polityczne (47%). W tym przypadku trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że znaczny odsetek ankietowanych tak określających swoje poglądy, w istocie nie interesuje się polityką i nie potrafi określić swojej orientacji politycznej, jednakże ze względów prestiżowych nie chce się do tego przyznać. Ze zrozumiałych względów osoby takie częściej twierdzą, że nie mają na kogo głosować.

Tabela 2

Deklarowane poglądy polityczne	Czy niezależnie od Pana(i) decyzji o udziale w wyborach parlamentarnych ma Pan(i) poczucie, że w tegorocznych wyborach będzie miał(a) Pan(i) na kogo głosować czy też nie?		
	Będę miał(a) na kogo głosować	Nie będę miał(a) na kogo głosować	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lewicowe	50	43	7
Centrowe	41	47	12
Prawicowe	63	28	10
Trudno powiedzieć	25	48	27

Mimo często deklarowanego poczucia braku możliwości wyboru ponad połowa Polaków (58%) jest przeciwna temu, by w Polsce powstawały kolejne partie polityczne. Tylko nieco ponad jedna czwarta (28%) uważa, że przez powoływanie do życia nowych ugrupowań być może udałoby się odnowić poczucie związku między obywatelami a ich potencjalną reprezentacją polityczną.

Poglądy na temat celowości powoływania do życia nowych ugrupowań politycznych są, co ciekawe, niemal niezależne od poczucia możliwości wyboru lub jego braku. Respondenci deklarujący, że nie będą mieli na kogo głosować, tylko minimalnie częściej niż ci, którzy wyrażają przeciwną opinię, są zwolennikami tworzenia nowych ugrupowań politycznych. Może to oznaczać, że poglądy na temat sensu powoływania nowych partii są niezależne od poczucia posiadania lub braku odpowiedniej reprezentacji politycznej. Innymi słowy, Polacy są przekonani, że tworzenie na naszej scenie nowych bytów politycznych

nie rozwiązuje problemu poczucia braku związków między wyborcami i klasą polityczną, a jeżeli - to jedynie w niewielkim stopniu.

Tabela 3

Czy niezależnie od Pana(i) decyzji o udziale w wyborach parlamentarnych ma Pan(i) poczucie, że w tegorocznych wyborach będzie miał(a) na kogo głosować czy też nie?	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się utworzyć jakąś nową partię lub jakieś inne nowe partie polityczne czy też nie?			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
	w procentach			
Będę miał(a) na kogo głosować	29	64	7	100
Nie będę miał(a) na kogo głosować	31	58	11	100
Trudno powiedzieć	20	45	35	100

Powoływanie nowych partii politycznych nieco częściej akceptują osoby o poglądach lewicowych i centrowych niż prawicowych, choć wszyscy w większości są przeciwnikami mnożenia nowych bytów na scenie politycznej.

Tabela 4

Deklarowane poglądy polityczne	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się utworzyć jakąś nową partię lub jakieś inne nowe partie polityczne czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lewicowe	37	53	10
Centrowe	35	58	7
Prawicowe	28	65	7
Trudno powiedzieć	18	56	26

Można sądzić, że utworzenie nowej partii raczej nie skłoniłoby do udziału w wyborach tych, którzy zapowiadają, że nie będą w nich uczestniczyć - większość osób z tej grupy jest bowiem przeciwna powstawaniu nowych ugrupowań. Podobnie w przypadku niezdecydowanych wyborców można wnioskować, że tworzenie nowych partii raczej nie ułatwiłoby im wyboru - tylko jedna piąta jest za tym, by powoływać nowe ugrupowania. Wśród zwolenników poszczególnych partii pozytywnym stosunkiem do koncepcji tworzenia nowych bytów politycznych wyróżniają się zdeklarowani wyborcy UW, co można tłumaczyć zapowiedzią jej przekształcenia w nowe ugrupowanie - Partię Demokratyczną. O tym, że w Polsce powinno się tworzyć nowe partie polityczne, jest także przekonana ponad połowa potencjalnych wyborców UP. W elektoratach pozostałych ugrupowań wyraźnie przeważają opinie negatywne, choć wśród zwolenników PSL i PiS spora grupa (niemal jedna trzecia) pozytywnie przyjęłaby pojawienie się nowych partii. Natomiast najbardziej krytycznie

ustosunkowują się do pomysłu poszerzania naszej sceny politycznej wyborcy LPR, a także SdPI, PO i SLD. Wśród zadeklarowanych zwolenników Sojuszu zwraca też uwagę wysoki (wyraźnie wyższy niż w przypadku pozostałych ugrupowań) odsetek osób, które nie potrafią lub nie chcą wyrazić swojej opinii na temat koncepcji tworzenia nowych ugrupowań politycznych.

Tabela 5

Potencjalne elektoraty	Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się utworzyć jakąś nową partię lub jakieś inne nowe partie polityczne czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
UW*	65	35	0
UP*	51	49	0
PSL	31	66	3
PiS	31	66	3
Samoobrona	26	65	9
SdPI*	26	74	0
PO	25	71	4
SLD	22	60	18
LPR	16	82	2
Niezdecydowani, na kogo głosować	20	55	25
Niezamierzający głosować lub niezdecydowani w tej sprawie	28	55	17

* Deklaracje dotyczące tych partii należy interpretować z ostrożnością ze względu na niewielką liczebność zwolenników tych ugrupowań w badanej próbie

JAKA POWINNA BYĆ NOWA PARTIA?

Osobom, które chciałyby, żeby na naszej scenie politycznej pojawiły się jakieś nowe ugrupowania, zadaliśmy pytanie otwarte dotyczące ich oczekiwań wobec takiej partii. Jaka powinna być lub jakie cechy powinna mieć nowa partia (nowe partie), która mogłaby zostać powołana do życia? Opinie na ten temat były dosyć rozproszone, chociaż zestaw cech, jakie pojawiały się w wypowiedziach ankietowanych, daje dość wyrazisty obraz niedostatków naszego życia publicznego - formułowanych tak, jak odczuwają je zwykli ludzie.

Najczęściej pojawiającą się cechą nowego ugrupowania było określenie, że powinno być ono tworzone przez nowych ludzi, niezwiązanych z dotychczasowymi partiami, bez przeszłości politycznej (16%). Innymi słowy, ankietowani opisywali je jako partię inną niż dotychczasowe - bez ludzi, którzy rządzą do tej pory. Z tą charakterystyką wiążą się także wypowiedzi określające nową partię jako ugrupowanie ludzi młodych, dotąd niezaangażowanych w politykę, w założeniu, jak można się domyślać, myślących inaczej niż

politycy od lat obecni na naszej scenie (12%). W sumie zatem więcej niż co czwarty odpowiadający na to pytanie (28%) jako najbardziej pożądaną cechę ewentualnie powoływanej do życia partii wskazał jej nowość, brak związków personalnych i organizacyjnych z ugrupowaniami istniejącymi dotychczas.

Odpowiedzi osób twierdzących, że powinna powstać nowa partia (nowe partie)

	CBOS
Jaka powinna to być partia / jakie powinny to być partie?	N=287
Partia nowych twarzy - nowa, tworzona przez nowych ludzi, niezwiązanych z dotychczasowymi partiami, bez przeszłości politycznej. Także wszelkie opisy przez negację - „inna niż dotychczasowe, stare”, „lepsza od istniejących”, „bez tych, którzy rządzą do tej pory”	16%
Powinna troszczyć się o obywateli, dbać o zwykłych ludzi, o rodzinę; przyjazna ludziom, interesująca się losem zwykłych ludzi	15%
Partia ludzi uczciwych - nieskorumpowana, niezłodziejska, niemafijna; nacisk na osoby ją tworzące i ich kręgosłup moralny: „którą tworzą ludzie o czystych rękach”, „powinna składać się z prawych i uczciwych polityków”	14%
Ludzi młodych, młodzieżowa	12%
Dbająca przede wszystkim o ludzi bezrobotnych, o rynek pracy, walcząca z bezrobociem	8%
Dobra - taka, która zmieni wszystko na lepsze, mająca zaufanie społeczne - stwierdzenia ogólne	7%
Wrażliwa społecznie - dbająca przede wszystkim o ludzi najuboższych, biednych, potrzebujących, niezaradnych, o dzieci i samotne matki	5%
Dbająca o państwo - nie będzie dbała o własne interesy, ale o interesy państwa	4%
Prawdomówna, solidna, rzetelna, realizująca program: „jak obiecuje, to dotrzyma słowa”	4%
Sprawna - taka, co będzie dobrze (lepiej) rządziła	3%
Demokratyczna, zapewniająca ludziom władzę	3%
Dbająca o gospodarkę, skupiona na przedsiębiorczości	3%
Bez związków z komuną	2%
Fachowców, ludzi wykształconych, mądrych, kompetentnych	2%
Ludzi rozsądnych, niepolitykierska, bez oszołomów, nieskupiająca się na walkach politycznych: „by się nie kłóciła”	2%
Reprezentująca różne grupy społeczne i ich interesy, wymieniano m.in.: robotników, rolników, ludzi pracy, emerytów i rencistów	2%
Silna - taka, która zrobiłaby porządek w Polsce, zapewniająca bezpieczeństwo, ścigająca przestępców	2%
Nasza, polska, narodowa	2%
Sprawiedliwa	1%
Mająca dobry plan, dobry program	1%
Troszcząca się o służby publiczne, służbę zdrowia, szpitale itp.	1%
Liberalna	1%
Centrowa, umiarkowana, bez skrajności, coś pośrodku	9%
Prawicowa (ze wszelkimi odmianami)	8%
Lewicowa (ze wszelkimi odmianami)	6%
Inna odpowiedź	4%
Trudno powiedzieć	11%

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wymienić więcej niż jedną cechę partii

Drugą i trzecią cechą wymieniła porównywalna liczba badanych. Spora grupa (15%) życzyłaby sobie, żeby nowa partia nie była wyalienowana ze społeczeństwa, a na względzie miała przede wszystkim troskę o obywateli, ich poziom życia, zarazem dbała o zwykłych ludzi, interesowała się ich losem i problemami, nie zaś skupiała się przede wszystkim na dbałości o interesy swoje i swoich członków. Jak ujął to jeden z badanych: „Powinna to być partia, która zainteresowałaby się życiem zwykłego obywatela, zamiast wypychaniem swojego portfela”. Z postulatem zachowania jakiejś podstawowej więzi między politykami a obywatelami wiąże się też oczekiwanie, by nowo powoływane ugrupowanie było wrażliwe społecznie, stawiało sobie za cel przede wszystkim troskę o grupy upośledzone społecznie - ludzi najuboższych, potrzebujących, niezaradnych (5%). Kolejną najbardziej pożądaną cechą nowego ugrupowania powinna być uczciwość, odporność tworzących je polityków na korupcję i korzyści płynące ze sprawowania władzy (14%). Nieco mniej badanych postuluje, by nowa partia skupiała się przede wszystkim na walce z bezrobociem i dbałości o rynek pracy (8%).

Pozostałe propozycje merytoryczne pojawiały się już rzadziej - 4% ankietowanych postulowało, by nowa partia miała charakter państwowotwórczy, troszczyła się przede wszystkim o interesy państwa, a nie swoje i swoich członków. Rzadziej wymieniany był postulat, by nowa partia miała na względzie zwłaszcza troskę o stan gospodarki i warunki prowadzenia w kraju działalności gospodarczej (3%).

W wypowiedziach ankietowanych pojawiały się także określenia dotyczące organizacyjnego charakteru nowej partii - zgłaszano sugestie, by nowe ugrupowanie było przede wszystkim solidne i rzetelne, by realizowało zapowiadany program, a nie traktowało go, tak jak to najczęściej ma miejsce, instrumentalnie - jako część rytuału wyborczego (4%). Nieznacznie mniejsza grupa (3%) chciałaby, żeby nowe ugrupowanie było przede wszystkim sprawne organizacyjnie, by dobrze rządziło. Z tym oczekiwaniem wiąże się postulat, by miało ono dobry program, dobry plan działania (1%). Część ankietowanych pozytywnie przyjęłaby pojawienie się partii silnej, która - według określeń najbardziej skrajnych - „zrobiłaby porządek w Polsce”, a zdaniem innych po prostu skutecznie walczyłaby z przestępczością (2%). Pojawiały się także dezyderaty, by była to partia demokratyczna (3%), a ponadto sprawiedliwa, troszcząca się o służby publiczne (zwłaszcza o służbę zdrowia), a także liberalna (po 1%).

Część wypowiedzi dotyczyła charakterystyki polityków tworzących nową partię - badani mówili głównie o tym, że powinni ją tworzyć ludzie kompetentni, fachowcy, osoby

wykształcone i mądre (2%). Taka sama liczebnie grupa postulowała, by nowa partia łączyła ludzi rozsądnych i stabilnych emocjonalnie, nierozpolitykowanych i niezajmujących się walką polityczną dla samej przyjemności prowadzenia sporów, jak to najczęściej określano - by była to partia „bez oszołomów”.

Wśród postulatów ankietowanych pojawiały się także wypowiedzi opisowe, określające polityczne cechy nowych partii za pomocą różnego rodzaju etykiet. Najczęściej używano określeń związanych z tradycyjną siatką pojęciową, umożliwiającą klasyfikację ugrupowań funkcjonujących na scenie politycznej. Przede wszystkim postulowano, by nowa partia miała orientację centrową (9%) lub prawicową (8%). Relatywnie rzadziej opowiadano się za utworzeniem nowej partii lewicowej (6%). Jeszcze rzadziej formułowano oczekiwania, by nowe ugrupowanie miało charakter narodowy (2%) lub antykomunistyczny i nie miało żadnych związków z komuną (2%). Trudno jednak ocenić, jak rzeczywiście należy interpretować tego rodzaju określenia. Wiele wypowiedzi ankietowanych zdradzało zamęt pojęciowy - często pojawiały się takie, które łączyły charakterystyki z politycznego punktu widzenia co najmniej trudne do pogodzenia, jak np. postulat, by „nowa partia była partią socjaldemokratyczną z wielkim zabarwieniem prawicowym, ukierunkowana na rodzinę” czy też „wrażliwość społeczna lewicy powinna być zachowana, a poglądy ekonomiczne generalnie wolnorynkowe”.

Mimo iż wielu Polaków uprawnionych do głosowania żyje w przeświadczeniu, że w nadchodzących wyborach nie będzie miało na kogo głosować, większość jest przeciwna tworzeniu nowych partii politycznych. Można z tego wnosić, że Polacy nie wierzą, by mnożenie nowych bytów politycznych mogło wprowadzić do naszej rzeczywistości politycznej nową jakość. Sama „nowość” ugrupowania nie jest w stanie przyciągnąć do urn wyborczych osób niewybierających się na wybory ani ułatwić decyzji niezdecydowanym. Taka postawa wynika zapewne stąd, że wśród Polaków dość powszechny jest bardzo krytyczny i niechętny stosunek do partii politycznych jako takich. Można sądzić, że także obecnie po prawie szesnastu latach funkcjonowania ustroju demokratycznego znaczny odsetek Polaków ciągle uważa partie polityczne raczej za jakąś aberrację niż normalny

element życia publicznego w systemie demokratycznym. Niestety, praktyka życia politycznego nie osłabia tego przekonania, a przeciwnie - czyni je bardziej uzasadnionym. Dla zbyt wielu polityków czy szerzej - osób aktywnych na naszej scenie publicznej polityka to wyłącznie wyścig o władzę i wpływy, a partie to jedynie struktura wzajemnego grupowego wsparcia umożliwiająca realizowanie własnych interesów.

Wśród oczekiwań zgłaszanych przez Polaków chcących powołania nowej partii politycznej najważniejsze jest to, by nowe ugrupowanie było tworzone przez nowych i raczej młodych ludzi, niemających związków organizacyjnych i personalnych z obecną klasą polityczną. Po drugie, powinna to być partia uczciwa, a tworzący ją politycy - odporni na pokusy korupcji. Po trzecie, powinna to być partia troszcząca się o zwykłych obywateli, ich poziom życia, tak aby zachowana została jakaś elementarna, poznawcza i emocjonalna więź między politykami a zwykłymi ludźmi. Po czwarte, powinna to być partia stawiająca sobie za cel walkę z bezrobociem.

Opracował
Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy niezależnie od Pana(i) decyzji o udziale w wyborach parlamentarnych ma Pan(i) poczucie, że w tegorocznych wyborach będzie Pan(i) miał(a) na kogo głosować czy też nie? 1 - Będę miał(a) na kogo głosować; 2 Nie będę miał(a) na kogo głosować (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	43	41	16	1024
Płeć				
Meżczyźni	47	39	14	487
Kobiety	39	44	18	537
Wiek				
18-24 lat	45	46	9	157
25-34	42	41	17	184
35-44	44	48	7	158
45-54	45	39	16	224
55-64	43	40	17	130
65 lat i więcej	35	37	28	170
Miejsce zamieszkania				
Wieś	40	37	23	378
Miasto do 20 tys.	42	44	14	127
20-100 tys.	45	44	11	201
101-500 tys.	42	48	10	193
501 tys. i więcej mieszk.	48	40	12	125
Wykształcenie				
Podstawowe	34	41	25	293
Zasadnicze zawodowe	43	43	14	260
Średnie	44	43	13	357
Wyższe	57	37	6	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	59	37	5	64
Prac. umysł. niż. szczebla	49	42	9	92
Pracownicy fiz.- umysł.	44	42	14	90
Robotnicy wykwalifikowani	37	54	10	72
Robotnicy niewykwalifik.	42	52	6	61
Rolnicy	41	25	35	54
Pracujący na własny rach.	46	47	8	30
Bierni zawodowo				
Renciści	43	41	16	111
Emeryci	36	37	27	216
Uczniowie i studenci	47	41	13	76
Bezrobotni	40	46	13	120
Gospodynie domowe i inni	42	46	12	38
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	47	42	11	152
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	44	50	6	66
sekt. pryw. poza rolnict.	46	46	8	187
prywatnym gosp. rolnym	49	24	27	70
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	40	47	13	159
301-500	41	42	18	178
501-900	46	43	12	233
901-1200	55	40	5	87
Powyżej 1200 zł	46	43	11	58
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	45	17	317
Średnie	42	40	18	454
Dobre	50	40	10	253
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	46	34	20	78
Raz w tygodniu	45	38	16	504
1-2 razy w miesiącu	40	40	19	163
Kilka razy w roku	39	49	12	191
W ogóle nie uczestniczy	33	55	12	86
Poglądy polityczne				
Lewica	50	43	7	135
Centrum	41	47	12	281
Prawica	63	28	10	262
Trudno powiedzieć	25	48	27	344

Tabela 2. Jak Pan(i) uważa, czy w Polsce powinno się utworzyć jakaś nowa partię lub jakieś inne nowe partie polityczne czy też nie?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	28	58	14	1024
Płeć				
Mężczyźni	30	61	9	488
Kobiety	26	56	18	537
Wiek				
18-24 lat	33	58	8	157
25-34	29	56	14	184
35-44	31	59	10	158
45-54	26	62	12	225
55-64	32	52	16	130
65 lat i więcej	19	59	22	170
Miejsce zamieszkania				
Wieś	24	59	17	378
Miasto do 20 tys.	28	57	15	127
20-100 tys.	29	56	15	201
101-500 tys.	30	58	11	193
501 tys.i więcej mieszk.	36	60	4	125
Wykształcenie				
Podstawowe	21	56	24	293
Zasadnicze zawodowe	29	61	11	260
Średnie	32	60	8	357
Wyższe	34	53	13	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	37	55	8	64
Prac.umysł.niż.szczebła	26	66	7	92
Pracownicy fiz.- umysł.	31	53	16	90
Robotnicy wykwalifikowani	33	57	10	72
Robotnicy niewykwalifik.	27	54	18	61
Rolnicy	19	62	19	54
Pracujący na własny rach.	41	55	3	30
Bierni zawodowo				
Renciści	17	60	22	112
Emeryci	24	57	18	216
Uczniowie i studenci	35	57	8	76
Bezrobotni	31	60	10	120
Gospodynie domowe i inni	35	55	10	38
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	27	63	10	152
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	44	40	15	66
sekt. pryw. poza rolnict.	30	61	9	187
prywatnym gosp. rolnym	23	62	15	70
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	28	59	13	159
301-500	27	57	16	178
501-900	30	60	10	234
901-1200	39	54	7	87
Powyżej 1200 zł	33	61	6	58
Ocena własnych war. mater.				
Złe	27	59	15	317
Średnie	30	56	14	455
Dobre	27	61	12	253
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	60	16	78
Raz w tygodniu	25	59	16	504
1-2 razy w miesiącu	36	51	13	163
Kilka razy w roku	29	63	8	191
W ogóle nie uczestniczy	34	54	12	86
Poglądy polityczne				
Lewica	37	53	10	135
Centrum	35	58	7	281
Prawica	28	65	7	263
Trudno powiedzieć	18	56	26	344